

דבר העורך

יום הולדת 30 לכתב העת חברה ורווחה

כתב העת חברה ורווחה חוגג השנה (2008) 30 שנה ליסודו. החוברת הראשונה של כתב העת יצאה לאור במרץ 1978 (ראו צילום תוכן העניינים של החוברת הראשונה בהמשך). 30 שנות פרסום מתמשך של מחקרים אמפיריים, מאמרים תיאורטיים, מאמרי עמדה בנושאי מדיניות היחיד באמצעות ויאורי מקרים של התערבויות הם בהחלט הישג ראוי לציון. זוהי הזדמנות לסיכום בתיים ולהערכה.

במונחי מתחור התיים של הפרט על פי מודל שלבי ההתפתחות של אריקסון (Erikson, 1950), כתב העת כבר נמצא בשלב הבגרות הצעירה. על פי אריקסון פירוש של שלב התפתחותי זה הוא השגת גיבוש הזהות. היינו, האדם פיתח ישות מובחנת כמי שמכיר בתכונותיו ובמאפייניו, והוא תופס את עצמו כשונה וייחודי מסביבתו. לוינסון (Levinson, 1978, 1996) שחקר את גיל הבגרות של גברים ונשים כ-30 שנה ויותר אחרי אריקסון, מגיע למסקנה שונה, ועל פיה זהות לעולם אינה פוסקת לתזור ולהגיד את עצמה לנכח שיתיים הקודים בסביבה הפנימית והחיצונית של האדם.

אם אנתנו עוברים מן המטפורות האנושיות המתארות גיבוש זהות של היחיד למציאות של כתב העת, ניתן ליישם את רעיון גיבוש הזהות של היחיד על פי שני תיאורטיקנים אלה לענין חברה ורווחה. בעקבות אריקסון, כתב העת חברה ורווחה, המציין 30 להופעתו, הוא ישות אשר שנות הילדות וההפוכותיהן כבר מאחריה, וכן כבר חלף גיל ההתבגרות המלווה בשאלות מודי זהותו. מי קהל היעד שלו. כיצד הוא מנהט עצמו מול כתבי עת אחרים, וכיצד הוא עונה לציפיות של "אזרחים" שונים. עדות לזהות עצמאית ומובחנת זו ניתן למצוא על כריכת כתב העת. חו לשונה: "רבעון חברה ורווחה נועד להרחיב ולהעמיק את הידע התיאורטי, המחקרי והיישומי של עוברים סוציאליים ואנשי מקצועות חתומה אחרים בטון פסיכולוגי, קרימינולוגי, עובדי בריאות הציבור וסוציולוגים". בהמשך אף נכתב במפורש אודות סוג המאמרים שכתב העת מקבל לפרסום: "מאמרים המבוססים על מחקרים אמפיריים, מאמרים עיוניים העוסקים ברווחה חברתית, מדיניות ותקיקה חברתית ומאמרים המתארים התערבויות למען פרטים, משפחות, קבוצות וקהילות, וכוללים הערכה ביקורתית על יעילות ההתערבות". לכאורה ניתן למצוא בוויאור זה את קווי

הזרות ככתב עת. סוגיות רבות וכנות פלוגתא מסתתרות תחת נסוח זה, שהוא פרי השתיים המתחללים בכתב העת ובסכימותיו.

בבואנו ליישם את מודל התגבשות הזרות על פי לוינסון (Levinson, 1978, 1996) נמצא שהזרות של כתב עת אף היא נמצאת בתמונה מתמדת הנובעת מאישיהם של העורכים המאיישים את התפקיד, ובעיקר בעקבות השתיים המתרחשים בסכימות כתב העת: שתיים אלה נוגעים לשלושה תחומים עיקריים: מהות הידע ודרכי תקירתו, האמצעים החדשים להעברת ידע ולאצירתו (שימוש באינטרנט), הקשר או יחסי הגומלין שבין תיאוריה לפרקטיקה המעסיקים את קהל היעד המקצועי שאותו משרת כתב העת. כל אחד מן הנשאים הללו יזכרו כסוגיות שתעמדה במקור הדין אודות זהות כתב העת ב־30 השנים הבאות.

נתחיל בדיון קצר אודות משמעות כתב עת מקצועי: נעבור לספר על תולדות הייחודו של כתב העת **חברה ורווחה** בעקבות "אחיו" הבוגרים: שני המהדורות של כתב העת **סער**, שקדמו ל**חברה ורווחה**; לאחר מכן נספר על יכול המאמרים שראו אור ב־30 השנים. הקוראים שלא הכירו את כתב העת **חברה ורווחה** מלפני 30 שנה יוכלו להתרשם מאופיו על פי תוכן העניינים של החוברת הראשונה (ראו צילום תוכן העניינים של החוברת הראשונה), וכן יוכלו להתרשם מהתקצודים של שני המאמרים הראשונים שהתפרסמו באותה חוברת – של רוד ברגל ושל יצחק בריק. מומחים אחרים בנושאי שני מאמרים אלה – ערכים והתוך למקצוע ומשמעות המושג קהילה – קראו קדימה חרשה מאמרים אלו והערו הערותיהם. זוהי אלוטסטרייה מוחשית לטיבו הדינמי, המופתח והמשונה של הידע.

משמעותו של כתב עת מקצועי בכלל ולעבודה סוציאלית בפרט

בכל הגרסה של מאפייני מקצוע, כמו אצל מקדונלד (MacDonald, 1995) ליכט ופנל (Leicht & Fennel, 2001) מופיע מרכיב הידע, דהיינו, כל מקצוע אוראי על יצירה ואצירה של ידע, המשמש אותו כביצוע עבודתו הייחודית. כתב עת מקצועי משמש כלי ביטח של קהילה מקצועית, היוצרת את הידע הייחודי לה, מקדחת אותו ומעלה אותו על הכתב כדי "לתרום אותו באופן" לשימושם של אנשי המקצוע, ולשם הפצתו בקרב חברי הקהילה המקצועית. כתב עת במסגרת קהילה מקצועית נותן ביטח לשפה המשותפת המקשרת בין אנשי המקצוע. שפה זו היא האמצעי העיקרי ליצירת שיתוף מקצועי (discourse) אשר באמצעותו נעשית הזדכרות של המכשירים עצמם למקצוע. הידע המצטבר הוא מאגר מקצועי שבו מועלות הסוגיות, הדילמות ובעיקר הפתרונות לשאלות, והוא אמור להדריך ולכוון את אנשי המקצוע. כתב עת מקצועי משמש נר כך עיקרי ביצירה וכשימור היכרות והמורשת הקולקטיבית של המקצוע. על תחום הטיפול ביהודים ועל פתרון בעיות חברתיות מתחרות פרופסיות אחרות, לבר מן העבודה הסוציאלית. ברשימת המתירים על תחום המתיה

המקצועי הזה ניתן למנות פסיכולוגים, סוציולוגים, קרימינולוגים, אנשי חינוך ואף יועצים ארגוניים. כל המקצועות הללו מתחרים ביניהם על מאגר משאבים מוגבל, המאפשר להם להוציא אל הפועל את מיזמנותיהם לטובת הטיפול בפתים אליהם, יחידים או קולקטיבים. המשאבים שעליהם מתחרים בעלי המקצוע השונים הם משאבים תומריים (כסף), יוקרה, לגיטימציה חברתית ודימוי ציבורי. כתב עת מקצועי הוא בבחינת תלון הראווה, המציג – קודם כל בפני חברי המקצוע, אך לא פחות מכך בפני מקצועות אחרים ובפני החברה בכלל – את הישגיו המקצועיים הייחודיים. באמצעות הידע האצור במאמרים, בדיווחים מן השדה ובמרחבי תוכמת המעשה, מכסס המקצוע את אחיזתו, שהיא לעיתים מוטופוליסטית, על תחום התערבות מקצועי. התנאי החשוב להשגת הלגיטימציה המקצועית הוא יצירת הידע באמצעות מתקן ועבודה קלינית, ובעיקר השימוש המושכל, המותאם, ההשתטי בידע זה בעבודה מקצועית.

האם כתב העת חברה ודווחה העשיר את הידע המקצועי של אנשי המקצוע? נפנה תחילה לתיאור ההיסטוריה של כתב העת, ואחר כך לתיאור הישגיו 30 שנות פעילותו. עבור מקצוע העבודה הסוציאלית, הנאבק על מעמדו ועל יחודו בקרב מקצועות קרובים, קיים מוזמשך של כתב עת מקצועי הוא הישג בעל משמעות ובעל השתמעויות לחיזוק מעמדו וזהותו בקרב משפחת המקצועות המוכרים.

אלה תולדות חברה ודווחה

בראשית היה כתב העת סערי. הוא יצא לאור במשך עשורים ואתו שנים, התל מר-1958, השנה שבה הפכה העבודה הסוציאלית למקצוע אקדמי, אף שלא היה קשר בין שני המאורעות הללו. סערי, בכתב עת שיצא לאור עד 1969, יכול להיחשב כלי ביטוי ושדפר של משרד הסערי דאז. בסערי התפרסמו, לדוגמה, נאומיו של השר בעת הצגת תקציב המשרד, וכן סיכומי ניהוח עמדה ששימשו את עובדי המשרד והיו פרי עטם של מנהלי אנפים, יועצים למיניהם ועד. בחוברת סערי פוזרות רשימות (ולא מאמרים) פרי עטם של עובדי שדה, אנשי אקדמיה דאז ואפילו בעלי מקצוע מחוץ לעבודה סוציאלית. משנת 1967 ועד לשנת 1977 הפך סערי לכלי ביטוי מקצועי, אשר בישר למעשה את הופעתו של חברה ודווחה.

לסערי במהדורתו החדשה היו כבר סממנים של כתב עת מקצועי. המאמרים שהתפרסמו בו נכתבו במתכונת המתקרכת למתכונת המקובלת בכתבי עת מקצועיים של היום; אלא שלא התקיים בו הליך מסודר של שיפוט אנונימי של המאמרים על ידי מומחים בנושא המאמר, והתפרסמו בו רק מאמרים מעטים שהיו מבוססים על מחקר אמפירי מסודר ושיתתי, העומד בקריטריונים מדעיים. בעול העריכה של כתב העת נשאה אביכה ליאון, שהייתה העורכת הראשית שלו במשך כל השנים. פרופ' נעמי גולן ז"ל, חברת מערכת סערי, מפרסמת בחוברת

תוכן העניינים של החוברת הראשונה של כתב העת חברה ורווחה, 1978

דבר העורך

הראשונה של **חברה ורווחה** ידבר הזקרה לאביבה לראון ולפועלה. להלן ציטוט קצר מדבריה:

בתשע השנים בהן מלאה אביבה לראון את תפקידה בעורכת (ראשית) הייתה אביבה בלי ספק הכוח המניע את סעד. בזכותה הפך מיבטאון ביתי קטן, בלתי מקצועי, שהציג באמנות רעות של פקידים במשוד הסער, לכתב עת מקצועי, בלתי חלוי, נושא דבר העבודה הסוציאלית בישראל.

ביש 1978 הוחלט על הוצאה לאור של כתב עת אקדמי. והוענק לו השם **חברה ורווחה**. לעורך הראשי של כתב העת הורש התמנה ד"ר דוד רייפן, שהיה שופט הנער הראשון במדינת ישראל. ד"ר דוד רייפן היה בעל זכויות רבות בפיתוח בית המשפט לנוער, והוא תרם רבות מידיעותיו ומדבקותיו בעקבות העבודה הסוציאלית להפצתם והטמעתם בחוג מערכת המשפט בישראל. אולם לעורך הראשון לא היו מספיק ידע תיסיון בעריכת כתב עת אקדמי מקצועי. לזכרו יאמר, כי הוא מינה מערכת של חברים (ראו רשימת חברי המערכת בצילום ועוכן העניינים) שהיו אנשי אקדמיה, והם סידעו בידו בתהליך הערכת המאמרים. אף על פי כן, על פי עדות אחד מחברי המערכת, לא התקיים תהליך שיפוט יסודי ושיטתי באמצעות עמיתים, כפי שהיה מוכר בינם. ביס 1980 נפטר ד"ר דוד רייפן, וד"ר יוסף קטן נתמנה לעורך הראשי. תקופת כהנתו של ד"ר קטן בתפקיד לא הייתה טובה בשושנים. משוד הרווחה דאו לא גייס מספיק משאבים לשלם משכורות, וכתב העת נסגר פעמים אחדות במשך שנתיים. ד"ר יוסף קטן מיסד את תהליך השיפוט של עמיתים אנונימיים ושיווה לכתב העת צבית מדעי.

בעקבות יוסף קטן שדמשד בתפקיד העורך הראשי שמעון שפירז מאוניברסיטת תל-אביב, בן ציון בהן מאוניברסיטת חיפה, דוד ברגל מדאטניברסיטה העברית בחדשלים, חיה יצחקי מאוניברסיטת בראילן ודו סלתיסניבו מאוניברסיטת בן-גוריון.

30 שנות פרסום מאמרים בחברה ורווחה

יכול הפרסומים בחברה ורווחה ביס 30 שנות פעילותו הוא כ-800 מאמרים המדוחים על מחקרים אמפיריים, וכן סקירות תיאורטיות וסיכומי התערבות קליניות וחברתיות. זהו אוצר בלום של ידע בתחומים מגוונים במציאות הישראלית. מעין סיכום ביניים של יכול זה הוא כרך מפתחות לכרכים א-יג שיצא לאור בינו 1994. בכרך המפתחות כלולים 418 מאמרים, שעל כל אחד מהם נכתב תקציר ומילות מפתח. בכרך המפתחות רשימה אלפביתית של מאות מילות מפתח שעל פיהן ניתן לאתר מאמרים רלוונטיים, ושמות מחבריהם.

בכרכים יד-כת, כולל חוברת זו החותמת את כרך כת, נוספו עד כ-400 מאמרים, הותרים לאוצר הידע המקצועי במחקר אמפירי, בסקירות תיאורטיות, ובידע

יכר העורך

המבוסס על תצפיות שיתופיות, שפורסם במדורים "מן השדה" ויחוכמת המעשה". במשך שנות הופעת כתב העת הוקדשו תוכחות מיוחדות לנושאים מרכזיים בתחום החברה והרווחה, בין הנושאים המיוחדים: משפחה, התמכרות, קליטת עלייה, בריאות הנפש, בריאות, משפט, נשים ועוני.

ב-30 השנים שחלפו נכללו בתוכחת אלו תגובותיהם של קוראים בנושאים עיתיים ומקצועיים ובעיקר מספר מרשים של סקירות ספרים, מהן במתכנת של סקירה מקפת אוודת ספר או מספר ספרים בתחום. בשנים האחרונות נתן מדור בתוך סקירות הספרים, בשם "תוש על המדף", ובו סקירות קצרות על ספרים ופרסומים מקצועיים אחרים, שלא יזכו לסקירה מפורטת. המדור "מן השדה" לבש אדרת תרשה ותגנית יותר והיום הוא נקרא "תוכמת המעשה".

משדד הרווחה, באמצעות מנהלי האגף לתכנון, מתקר והכשרה, מימן במשך 30 השנים את רוב ההוצאות על עריכה, הרפסה והפצה של חברה ורווחה, ללא תמיכה נמשכת ובלתי מסודרת זו לא היה כתב העת יוצא לאור תרומת האוניברסיטאות התבטאה במיני עורכים ראשיים שנהנו מאוטונומיה מקצועית מלאה בתפקידם. איגוד העורכים הסוציאליים, שתברזו הם עיקר קהל הקוראים, היה שותף במימון והפצה מספר שנים בלבד, אנו מקווים, כי יחזור במהרה לשותפות זו. עצוב, סידור והדפסת כתב העת נעשו במסירות וברכות ברפס אחוה.

מפי ראשונים

כעת נציג את תקצירי שני המאמרים הראשונים שהופיעו בתוכחת הראשונה של חברה ורווחה, מאת דוד בריגל (1978) ויצחק בריק (1978). אחרי התקצירים תוכנה כמה מובאות מוחר קריאה ורשה שקראו תוקרים ואנשי מקצוע המומחים בתחום. זוהי דוגמה שתכליתה להציג את טבעו המשתנה והדינמי, אך גם המצטבר והנמשך של הידע. הקורא יוכל להיזכות כיצר הקריאה החדשה בשנת 2008 מעריכה ונופסת את ממצאי המחקר ההתאוריה מנקודת מבט של 30 שנים מאוחר יותר.

מאמר 1: "שתיים בערכים חברתיים של סטודנטיות לעבודה סוציאלית ולפסיכולוגיה". הסתבר: דוד בריגל.

תקציר: המאמר מבא ממצאי מחקר אשר ניסה להתחקות אחר שתיים בערכים חברתיים של סטודנטיות לעבודה סוציאלית בהשוואה לסטודנטיות לפסיכולוגיה, נמצא, כי סטודנטיות לעבודה סוציאלית מוזיקות במספר ערכים חברתיים השונים מערכהן של סטודנטיות לפסיכולוגיה עוד בטדס החלו ללמוד. לגודם השדות הלימודיים באוניברסיטה יש השפעה על שיתר חלק מן הערכים, ללא קשר למקצוע הלימודים. השפעת המוסד המתן בולטת יותר לגבי סטודנטיות לעבודה סוציאלית.

ד"ר עדיה ייסיגל מבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל-אביב, אשר נתבקשה לקרוא קריאה תרשה של המאמר בהסתמך על מתקריה ההשוואתיים אודות השפעת החינוך לעבודה סוציאלית במדינות שונות (Weiss, Gal, & Cnaan, 2004, 2005) מסכמת:

בשקראתי את המאמר היס, 30 שנה לאחר שפורסם, לא ראיתי כמעט את פער הזמן. במילים אחרות, העבודה שמדובר במאמר מלפני 30 שנה, קיבלה בעוד מיתור כלכלי. חשתי הברל מטום בשפה שבה נעשה שימוש, לרובמה, היס מקובל לקרוא לאנשים הלוקחים חלק במחקר 'משותפים' ולא 'עובדים', ולכלים שבהם נעשה שימוש 'כלי מחקר' ולא 'כלי בדיקה'. מצאתי גם הכדלים מסוימים בדרך שבה מוצגים במאמר ממצאי המחקר לכך האופן המקובל ביס להצגת הממצאים, בעיקר רחוקים על נחותי שנתה.

אולם הכדלים אלה היו כאמור מיתוריים כלכלי, ואילו נשא המאמר והשאלות שהיא עורר ובהן, הן שאלות שעדיין מעסיקות מאוד את העוסקים במקצוע גם היס. באופן ספציפי יותר, גם היס עוסקים במקצוע העבודה הסוציאלית בשאלות הקשורות לתרומתם של הלימודים לעבודה סוציאלית לעיצוב הערכים, התפוסות, הידע והמיומנות של הבוגרים, תשאלות שאלות כגון: האם הלימודים לעבודה סוציאלית אכן מפתחים סטודנטים המחוויבים לערכים ולאידאולוגיה הוצברות שמקצוע העבודה הסוציאלית תחת על דגלו כקר האתיקה ובספרות המקצועית שליו או במילים אחרות, האם ההכשרה יוצרת עובדים סוציאליים הפועלים מתוך תפיסה בסיסית של 'האדם כסביבתו' המהווה רעיון ליבה של המקצוע – המבינים כי מקצוע העבודה הסוציאלית הוא מקצוע חברתי המבקש לא רק לחלל שינויים בפרט, במשפחה או בקבוצה, אלא גם בסביבה, במחיינות ובתורה?

נראה כי שאלות אלה מעסיקות לא רק את העוסקים בפועל בהכשרה לעבודה סוציאלית. היא נשאלת פעמים רבות גם על ידי העובדים הסוציאליים עצמם, המפנים רדישה כרוזה למטרות ההכשרה לעבודה סוציאלית להחזת טובני שינוי אשר מעצבים כוורים המסוגלים לפעול מתוך גישה חברתית ומחויבות חברתית. במחקר של רייד ברגל, לפני 30 שנה, הומלץ לפתח מתקד אוחד רחבי-היקף וחברתי שיטייט בימה של הלומר עצמו. מחקרים המבוססים על שיטות מחקר אשר יכולות לתת מענה טוב יותר לשאלות הקשורות למקומה של ההכשרה בעיצוב, בשינוי ובהשפעה על ערכים וממדות בקרב הבוגרים. אולם מאז ועד היום נעשו רק מעט מאוד מחקרים באלה בישראל (לרובמה: Weiss et al., 2004, 2005). מחקרים אלה למדי, באופן כללי, על הכדלים מעטים בין סטודנטים מתחילים לבין בוגרים בנימדיים שנבחנו.

במילים אחרות, גם ביס, 30 שנה אחרי המחקר החלוצי של דוד ברגל שעדיין בישראל, הנסתר עוד רב על הגלוי. למעשה, השאלות שעורר המחקר לפני 30 שנה עדיין מהדהדות באוזני, ויש צורך דחוף בעריכת מחקרי-אוחד, הכוחנים שינויים ברמת הפרט המשותף במחקר והמבוססים על מדגמים מייצגים. רק מחקרים מסוג

דבר העורך

זה זמן רב ללמד אותנו על המידה האופן שבהם תוכנית לימודים שנתית לעבודה סוציאלית אכן מעצבות את ערכיהם של הלומדים. לסיים, מחקר של ברגל והמחקרים האחרים שנעשו בישראל ובעולם בנושא השפעת הלימודים בעבודה סוציאלית על הבוגרים מדגישים בעיקר את האתגר המוצב לפתחה של ההכשרה לעבודה סוציאלית כעשור הראשון של המאה ה-21. האתגר המרכזי היה תואר: כיצד ההכשרה המקצועית יכולה בדרך הטובה ביותר להוביל את הלומדים במסגרת להיות בוגרים המסוגלים לקדם את משימתם הליכה של מקצוע העבודה הסוציאלית בישראל, ולהיות, בין היתר, בעלי ערכים חברתיים התומכים בטוהר, באחריות, בהכרח, בשוויון חברתי ובהתעוררות למצבי דבר, נצלן ואפליה.

* * *

ענת גיא היא דוקטורנטית בבית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש פאול בדואלד באוניברסיטה העברית. נושא מחקרה הוא "ערכים אישיים, בחירת מקצוע ועמדות כלפי מדינת רחוקה: סטודנטים בתחילת ובסיום לימודי הבי"א". כפי שניתן לראות מן הכותרת, מחקרה עסק באותו נושא שבו עסק מאמרו של דוד ברגל שצוטט לעיל; במדגם של דוד ברגל נחקרו 150 סטודנטים שדגמו מתוך מחלקות עבודה סוציאלית ופסיכולוגיה באוניברסיטה אחת בלבד. האילו במחקרה של ענת גיא נחקרו 1,500 סטודנטים מתמישה תלומדי לימוד: עבודה סוציאלית, סוציולוגיה, מדעי ההתנהגות, כלכלה/חשבונאות ורפואה, ודגימה נלקחה מארבעה מסדות אקדמיים: האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת חיפה והמכללה למנהל. כמחצית מן המשיבים היו בשנה א' של לימודיהם. התמצית השנייה הייתה בשנה ג' ללימודי הבי"א. במחקרה של ענת גיא נבדק הקשר בין תלומדי לימוד אקדמיים, מערכת ערכים ועמדות כלפי מדינת רחוקה באמצעות שאלון שפיתחו ויס ואחרים (Weiss et al., 2004, 2005), אשר באמצעותו ניתן לעמוד, בין השאר, על יחס המשיבים לעמדות כמו: המוכנות לשלם מיסים למימון מדינות רחוקה, אתריות הממשלה כלפי אזרחיה וכן סוג ההתערבות המועדף על ידי הרשויות באמצעות אוריינטציה אוניברסלית או סלקטיבית בעת מתן התמיכות. ממצאי המחקר מצביעים על שתיהם מעטים בערכים בין סטודנטים בשנה א' ובשנה ג' (ממצא דומה לממצאיו של ברגל במאמר לעיל). ענת גיא כותבת:

מבדיקת הקשר בין ערכים לבין עמדות כלפי מדינת רחוקה עולים שני ממצאים מעניינים: הממצא הראשון מצביע על יכולת ניכר חלשה יחסית (אך מובהקת) של ערכים את העמדות כלפי מדינת רחוקה. הממצא השני מראה כי הערך "זמנה" הוא הערך המשמעותי ביותר בטווח עמדות אלו: ערך זה מקיים קשר חיובי עם עמדות בעד מדינת רחוקה, קשר שלילי עם עמדות נגד מדינת רחוקה. קשר דומה קיים גם עם הערך "אדיארה", אך הוא חלש יותר ואינו מובהק בכל המודלים.

יבד הערך

אחד הממצאים המעניינים ביותר העולים ממחקר זה נגע לקשר שבין מערכת הערכים לבין עמדות כלפי מדיניות רוחה. בכלל נמצא כי מערכת הערכים מנבאת במידה מועטה יחסית עמדות כלפי מדיניות רוחה. יחד עם זאת, נראה כי השפעתה של מערכת הערכים על עמדות אלו מהותית במהלך הלימודים בקרב סטודנטים לעבודה סוציאלית ובקרב סטודנטים לרפואה, ותלויה בקרב סטודנטים מתחומים אחרים. ממצא זה עשוי לרמז על תהליכי היברחה במקצועות העוסקים בגיפול בבני אדם, המכוונים לעילוב ערכים אישיים ולהדגשתם בתהליכי קבלת החלטות ובקצוב עמדות.

ממצא מעניין נוסף נגע לקשר שבין תחום הלימוד לבין עמדות כלפי מדיניות רוחה: ראשית, נמצא כי לסטודנטים במקצועות הומנים כמו עבודה סוציאלית, סוציולוגיה ומדעי החתונות יש יותר עמדות בעד מדינת הרוחחה, ופחות עמדות נגד מדינת הרוחחה, בהשוואה לסטודנטים לכלכלה. סטודנטים לרפואה מגלים פרופיל מעורב של עמדות כלפי מדינת רוחה: הם קרובים מאוד בעמדותיהם לסטודנטים לכלכלה, אך בכל הנוגע למובנות לשלם מיסים לזימון מדינות רוחה הם רחוקים לסטודנטים לעבודה סוציאלית, ואף מראים מובנות גבוהה יותר משל סטודנטים לסוציולוגיה ולמדע המדינה. ממצא מעניין זה עשוי לרמז על תפקודה של מערכת ההשכלה הגבוהה בשטח או בקצוב עמדות חברתיות. נראה כי סטודנטים לרפואה היו עשויים להתזקק בעמדות היכרות יותר כלפי מדינת רוחה אילו היו נחשפים לתכנים המתחייבים לנשא זה. הנחה זו מתחזקת לאור הממצא שלפניו בקרב סטודנטים לעבודה סוציאלית וסטודנטים לכלכלה יש הכרל בעמדות כלפי מדינת רוחה בין תלמידי שנה א' לתלמידי שנה ג'. ההבדלים שנמצאו תואמים את רמת התכנים הנלמדים ואת האידיאולוגיה החברתית של טובי היכרות המדכיים (במו מצטט).

כפי שניתן להיווכח מן הקריאה התרשה של מאמרו של ברגל, אין עדיין בידי החוקרים בשנות ה-2000 תשובות לשאלה המרכזית אודות השפעת לימודי עבודה סוציאלית על התפתחות עמדות מקצועיות הולמות רק מחקר אנתרופולוגי איכותני באופיו יכול, אולי, לתת תשובות אודות ההשפעה הדיפרנציאלית שיש להכשרה המקצועית, לספרת הקריאה, ולמודלים להזדהות שמספקים מחדים ומדריכים במהלך היכרות עתיר השקעות כזו. אף על פי כן, תוצאות מחקרה של ענת גיא אשר נערך על אוכלוסיות גדולות ומייצגות של סטודנטים בתחילת לימודיהם ובסימס, מאשדות את הממצא ממחקר של ברגל, אודות תשיבות גיט סטודנטים בעלי ערכים העלים בקנה אחד עם ערכי המקצוע. אומנם נראה שמעט מאוד שטייטם בערכים יכולים לתול, אם בכלל, בקרב בוגרים, אולם מוחצאות מחקרה של ענת גיא עולה, שניתן כנראה באמצעות ידע מתאים להשפיע על עמדות הסטודנטים.

מאמר 2: יחידות מושג הקהילה
המחבר: יצחק בריק

תקציר: למרות השינויים שחלו במשמעות מושג הקהילה בחברה המודרנית, יש לה עדיין תפקיד בחיי היחסים של האזרח. מתברר המאמר תומך בגישה שלפיה קהילה היא מקבץ של אנשים וארגונים, המקיימים פעילות גומלין בתוך אזור גיאוגרפי מוגדר. המטרות הערכים המשותפים ליצור זה הם המטרה וערכי החברה החברה. עם זאת, יש לקהילה ולעובד הקהילתי הפועל כתובה תפקיד תשכ כהפחתת תופעת הניכור החברתי, תזק הסולידריות וסיוע בקיום היסודי.

בקריאה נרשע של מאמרו של יצחק בריק כותבת רייז עירית בליט כהן מכיז הטפר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית בירושלים את הדברים הבאים:

מאז מאמרו של בריק (1978) ועד היום, רבות נכתבו על קהילות. כמחלף 30 השנים האחרונות נעשו ונעשים ניסיונות רבים להגדיר קהילות, לאפיינן האן להטביר את משמעותן עבור חי הפרט (Rubin & Rubin, 2001; Keller, 2003; Brower, 2005). עצם הריק מעיד על השיבות מושג הקהילה בחיים החברתיים כמאה דו. בזמנה להגדרת שמכיא יצחק בריק, גם היום נהוג לדבר על סוגים שונים של קהילות. קהילה כמקום היא קהילה שהמאפיין המרכזי שלה הוא שטח גיאוגרפי וגבולות פחיים מחשיים. קהילה כזאת יכולה להיות כפר, שכונה, עיר (Brower, 2005). טיפולוגיה אחרת של קהילה היא קהילה כממלאה פונקציות. הכונה היא לפונקציות חיוניות שהקהילה ממלאה בחיי תושביה, כגון חיכרות, פיקוח חברתי ועוד (Condeluci, 2002). קהילה יכולה להיות התארגנות על בסיס מאפיין קריטי משותף (סוף, 1997). בקהילה כוז מקבצים אנשים על בסיס מאפיין קריטי משותף – מצב חיים או חכנה משותפת, כאופן שלא נתן להתעלם ממנו, ואשר מכתיב אותם מאנשים אחרים בטביכותם.

בענים האחרונות הלכה והתפתחה הקהילה הווירטואלית – אלו הן התקבצויות חברתיות המופיעות כאשר מספיק אנשים ברשת נתקלים זה בזה לעיתים קרובות ומחליפים ביניהם מילים ורעיונות כמרחב הקיבנטי (Ginsburg & Frederick, 1993). ייתס את היווצרות הקהילות הווירטואליות לרעב לקשרים קהילתיים שהתפתח בעקבות התפתחותן של קהילות מסחריות בעולם המודרני. גינס (Jones, 1995) הוסיף להגדרה כי קהילות וירטואליות הן מרחבים חברתיים שבהם האנשים עדיין נפגשים פנים אל פנים, אבל תחת הגדרה ורישה של המרחבים יפגשים ויפגשו אל פנים. לפת קהילות וירטואליות הן צמתים שבהם נפגשים האמנות המנהגים של אנשים שהם נפרדים מבחינה פיסית (Jones, 1995). במחקר שברק את השתתפותם של אנשים זקנים בישראל בקהילות וירטואליות, נמצא שההכחנה

דבר העורך

בין קהילות מדומות לקהילות אמיתיות אינה מצרקה. המשתתפים בקהילות החיטואליות חפסו קהילות אלה באמיתיות ואמינות. מכאן כי לא ניתן ליצור דימוימיה בין קהילות בעולם החיטואלי לבין אלה שבועלם המציאותי, כיון שהחוויה בקהילה החיטואלית נחפסת בחוויה נטפיה לחיים בעולם המציאותי (בליטיכהן, 2002).

נהוג לעשות הכתנה בין קהילה לבין קהילות – אותה החוויה פסיכולוגית של העתויכות לקהילה (Sarason, 1974). תחושת קהילות מדגישה את המרכיב המתפשט של קהילה, אותה תחושת שייכות ואכפתיות הודית שנוצרת בין חברי הקהילה המזויבים זה לזה.

ההגדרות הרבות למנה קהילה אינן סותרות את עצם קיומן של קהילות. הנפוץ הוא: הן מספקות לנו מגוון רחב של משאבים ומאפשרות לנו לאתר את החינני לטובת התפתחות פידית תפשית של יחידים ומעופות. בערך הפוסט-מודרני שבו אנו חיים היום, אנשים רבים מרגישים שהם שייכים למספר קהילות ברזמנות:

Many people feel they belong to several communities simultaneously...
In this post-modern view of social identity community takes on a hybrid form. (Gilchrist, 2004, p. 4)

עבודה זו מצביעה על כך שהאנשים יוצרים את הקהילה. אבתנו עוסקים בלא חרף ביצירה וביצירה מתודשת של קהילה. אך בעתנו יוצרים קהילות, הן יוצרות אותנו: הן מתכות אותנו ומגבשות אותנו – כמיוחד באמצעות הערכים, הנורמות וההסדרים שהן קובעות. למעשה, קהילות הן צורות מהותיות שדרכן אנו מבינים את זהותנו ואת זהות הזולת בניסיון המשותף להשיג תורה טובה וצודקת יותר. הקהילה באה לאפשר לכלול להיות שחפים בטובך של החברה, כשגשג על בסיס של טוליריחה וזלחה הודית, בניגוד ליחסי הטרף הקיימים בין פרטים תבונות. בהקשר זה, הקהילה לא רק מגבילה את פעולתנו, אלא גם מאפשרת אותה.

* * *

ד"ר אלעזר סוך מכות הספר לעבודה טוצאלית באוניברסיטה העברית קראת מוריש את מאמרו של יצחק בריק בשורות הבאות:

לדעתי, הערך מחדש בערך קהילה כיום הוא בעיקר תוצאה של שתי מגמות: המגמה האחת היא הצורך לדאוג להישודות העולם ולאובות חיים עתידית ליחשבת, וההכנה שבי להצליח לדאוג לעולם יש לפעול בחר אחרות תכונות; המגמה השנייה נובעת מן ההכנה שהגלובליזציה מאיימת על הצורך הבסיסי של אנשים לזכות ממכנים חבריים בגדל אנשי, שיטפקו להם שידחיים ושובים, כמו היטך וכראת, באיכות ובסגן המתאימים להם. במיוחד מודגש רכר שכנראה לא הערך מספיק כמשך מספר עשורים שבהם רעך העניין בקהילה: והוא שיש צורך במכנים שיענו גם על צרכים מחדשים פחות, כמו הצורך להיות יחד, הצורך להשאיר תחום

יבד העורך

על הסכימה, הצורך להעניק עזרה (ולא רק לקבל), הצורך ליצור ערך משמעותי מבחינה חברתית בעוד התנועות החברתיות הסכימתיות הוגישו את המגמה הראשונה יותר מאשר את השנייה, הקהילתנות (communitarianism) לא התעלמה מן הראשונה, אך הוגשה יותר אה השנייה.

המושג של הקהילתנות – תנועה חברתית שהחלה בארצות-הברית והתרחבה לכל העולם המערבי – הוא שמדינת הרחוקה הגדמה במתן זכויות ובכך תרמה להיס הקהילת. לכן יש להגיש יותר הוכחות חברתיות, ומכאן ואילך קהילות צריכות לקבל אתריחות חברתית ולספק בעצמן את שירותי הרחוקה הנתונים להצדיקן. מאמרם של ברטר נדיהאוס (Berger & Neuhaus, 1977) מייצג את ראשית המגמה החברתית הזאת. הקהילתנות, שדוכרה המרכזי היה עצותי (Mizioni, 1993), צברה בתחום בוח והשפעה מדינית בעולם המערבי, עד שיש החאים בה את המייצגת היותרה של רעיונות הקהילה.

קבוצה נבכרה של חוקרים הוגים מתחכת עם הקהילתנים. דומילי (Dominelli, 2006) (נכמה גם Ledwith, 2005; Bauman, 2001) טוענת כי המושג "קהילה" הפך כויד הקהילתנים לכלי אידאולוגי-מדיני להשגת יעדים שאין להם שום קשר למושג עצמו. לרבייה, שלילי מדינת הרחוקה מציעים את היקילה במשאב לשיחזים וברוים לאנשים במצוקה במקום מדינת רחוקה, מבלי שיהיה לכך כל כוסי במצואה.

כאשר רכרט פטנאם (Putnam, 2000) חידש את המושג יחון חברתי, הוא חרם לנשא, שהיה לכאורה חיי כתיאוריות וכגורחות, תיאוריה שימושית ומבדיקה בפשטותה. חון חברתי משמעותו הקשרים הרשתות החברתיות שנוצרים חוך כדי מגע בין פרטים, הצורמות של הדידות ואמן הנגרות מכך. פטנאם טען כי לחון חברתי יש היכטים קולקטיביים חשובים. מסתבר שאדם מקושר היטב כחברה שאינה מקושרת היטב יהיה יצרני פחות מאדם מקושר היטב בחברה מקושרת היטב. גם מי שאינו מקושר היטב נהנה מעודף הקשרים שמקורו בחיים בקהילה מקושרת היטב. לדוגמה: כאשר שיעור הפשיעה בשכונה יורד – כל התושבים נהנים, גם אלה שרק ישנים בה ואינם אמרים לאף אחד שלום בחוב. משום כך יש לחון החברתי ערך פרטי לצד הערך החברתי.

המימדים החשובים לתיאור חון חברתי הם חיבור (bonding) ונישור (bridging). חון חברתי של חיבור טוב כדי ילהסתר, ואילו חון חברתי של גישור חשוב כדי ילהתקרים. חון קיבור הוא כמו דבק, וחון קישור הוא כמו רשת מחשבים. שניהם נתונים לאנשים למטרות חברתיות שונות. אגב, אני סבורה שיש רמיון בין חון חברתי מחבר ומגשר לבין תיאוריה הקשרים האנביים האופקיים של חון (Warren, 1972) שהחברה כמאמח של ביק. מבקר החון החברתי תהו כאשר לקשר שבין חון כלכלי, חון אנשי חון חברתי. סטוקר (Stoeker, 2004) מחבנת במושג חון חברתי מנקודת מבטן של קהילות עניות, ומבקר את פטנאם על כך שאינו מספק הסבר פולטי להידללות משאבה הפטימים של הקהילה, ועל שאינו מתייחס לתרומתם

יבד העורך

של הפערים הכלכליים-החברתיים, וכמיהוד לחוסר היכולת של קהילות עניות לצאת מעוני גם כאשר הן עשירות בהון חברתי.

בעוד פטנאם התמקד בהחללת ההון החברתי של קבוצות חברתיות ושל מעמדות חברתיות באמריקה, ודאינה אה זוך (Warren, 2001) דעיכתם של מוסדות קהילתיים שקימו בעבר את הרמקרייה ההשתתפותית בקהילות אמריקניות. הוא מצא שאגודות שונות כמו ארגוני סחרים וארגוני הורים שחילו לפעול בקהילה, קטעו את הקשרים שהיו לקהילות עם סניפים מקומיים של מפלגות פוליטיות ועם איגודים מקצועיים, וכך נקטעו הקשרים של אנשים עם השלטון, ונפסקה השתתפותם המאורגנת בפעולה פוליטית. הוא מצא כי לא די בהון החברתי כדי לפצות על היתרון מהמערכת הפוליטית. לכן הציע מסגרת לבטיח הון חברתי שאכן יעודד דמוקרטיה השתתפותית בקהילות.

לפי זוך (Warren, 2001) הון חברתי צריך להתבסס על המסדות הקיימים בקהילה המקומית. מכיוון שמוסדות אלה, המרקם הקהילתי כולו, נחלשו, הצעד הראשון בפיתוח הון חברתי צריך להיות פיתוח שיתופי הפעולה יכולת המנהיגות בקרב תושבי הקהילות. הכירוד וההתכנסות פנימה של קהילות מקומיות רורש התייחסות ממקורת. זוך מציע לפעול לפיתוח זהות קהילתית רחבה יותר, התאנה את טובת הכלל במטרה וכמוחזיבות.

זוך (Warren, 2001) מוכח כאן לצד פטנאם (Putnam, 2000) כדי להדגיש שעובדים קהילתיים יכולים לעשות שימוש מוצלח בחיאוויית ההון החברתי, בתנאי שיהיו את הזון החברתי החסר בקהילה שבה הם פועלים ואת הסיכות למחסור בו.

* * *

רייז יוסי בורחים-קורושי ממשרד החוזה מוסוף בקריאתו החדשה את מאמרו של בריק כמה זיכרונות ישומיים שנגזרו מן הרעיונות המועלים במאמרו:

מענין להתחיל להתחילט למאמרו של יצחק בריק (1978) דווקא מן הפסקאות האחרונות, שבוך הוא מצביע על כיונים מומלצים להחזקן של קהילות עירוניות בעתיד – אלה המחזילות לגלות תופעות של ניכור ואנמיה. בריק מציע מודל ארגוני להחזק תחישות הסולידריות וההשתתפות הקהילתית באמצעות הקמתם של מרכזים רבי-שירותיים (multi-service centers) יכאשר במרכז השכונה נמצאים בתי הספר, גני הילדים, המרכז הקהילתי, הצוות השכונתי של המחלקה לשירותים חברתיים, מרפאת קופת חולים, התחנה לאם ולילד, בית הכנסת, מרכזי הקניות ועוד (עמי 21). על פי תפיסתו של בריק, הדור הבא של העובדים הקהילתיים יעסוק יותר בחבנק עזרתי, בחבנק חברתי ובחבנק פיזי של השכונות הרבציע והעזרתיים. בריק רעיונות עמד שלכי הפיתוח הראשונים של "המנהלות השכונתיות". באותן שנים החגבש לראשונה במסגרת איגוד העובדים הסוציאליים (1977) רעיון מנהל-הגג לשירותים חברתיים, אשר פותח באופן מאפי בעיקר בעזרתי ויחשלים

יכר העורך

(רסוק, 1989), עם נטיחות הטמעה ארוכים גם ברשויות מקומות אחרות – בנק לוד, נהנה ועוד. כיום אני יודעם יתר: מרכז רכישיחותים מחייב שיתוף פעולה בין ארגונים ובקרתחומיים, ולעיתים אף את הקמתו של ארגון חדש, כמענה לצרכים מורכבים שארגון אחד תחפטיה אותו לא יכולים לשמש לו מענה (בחדים-קודש, כן וברמק, 2009).

* * *

הקריאה החדשה של עירית בליט בוק, אלשבע סוק ויסי בודים-קודש במאמר של יצחק בריק אודות המושג קהילה הניכה תוכנות תרשות ורלוונטיות למושג זה. במיוחד ראויים לציון המושגים הפריים של "קהילה הווירטואלית" ושל "ההק התברתי". שני מושגים אלה טומנים בתוכם השתמעויות וישומים אפשריים לעברים קהילתיים ולעברים סוציאליים אשר פועלים מתוך תפיסת "הארם בסכיברתי". נגזרת נוספת למושג קהילה, שהופיעה לאחרונה בספרות, היא קהילת עבודה / פרקטיקה (community of practice), ונר (Wenger, 1998) היה הראשון לטובע את המושג, ועל פי הגררתו הוא כולל קבוצת אנשים החולקים ענין משותף במחם אנשי והמצויים בתהליך של למידה היוצר ביניהם קשרי תיבור (bonds), זהו מושג שמשמשים בו בהקשר של ארגונים לומדים והוא רלוונטי מאוד להתפתחות של פרפסיות, שהן קהילות ידע מתמשכות, והיינו, הן יצרות ידע, אצרות אותו ועשות בו שימוש לצורך טיפול בלקוחותיהן. מה הרלוונטיות של המושג קהילת ידע לעתיד מקצוע העבודה סוציאלית ולכתב העת חברה ורווחה?

חברת ורווחה – 30 השנים הכאות

כתב עת של מקצוע או פרפסיה הוא אחד האמצעים החשובים לפתח, לטפח ולשמר את קהילת העבודה / פרקטיקה שהיא בעצם מהות ההתמקצעות. על פי ונר (Wenger, 1998) כאמור לעיל, חברת קהילת העבודה / פרקטיקה חולקים ביניהם רפתואר של נטיחות, טיפורים, אמצעי התערבות, דרכי התייחסות לנושאים אחרים ואחרים בתחום המקצועי והציבורי. כתב עת מקצועי הוא אמצעי אידיאלי היכול וצריך לשמש מושג, מטכס ומפיץ את מורשת המקצוע. מורשת מוועדת זו, שכפי שהזכרנו לעיל, כוללת כ-800 מאמרים, עשויה לשמש תומך גלם לפיתוח שית מקצועי ולאפשר קריאה חדשה של נושאים שהם ברמנו של המקצוע.

במרכז רכריתו ניסיון לספק רוגמה כיצר ניתן לקרא קריאה חדשה שני מאמרים שהתפרסמו לפני 30 שנה בחוברת הראשונה של כתב העת, שממנה ניתן ללמוד על אופיו המצטבר, טרכך על טרכך, של הידע המקצועי. מזווית ראייה של 30 שנה, הן נושא הערכים המקצועיים של סטודנטים, שהקר ברגל, הן משמעות המושג קהילה של יצחק בריק, נראים רלוונטיים גם כיום ובעלי תשיבות רבה לחינוך לעבודה

סוציאלית. אף על פי כן, השניים החברתיים, הכלכליים, הפוליטיים והערכיים שקרו מאז פרסומם ב-1978 מעמידים באור מעט שונה את מסקנות שני המאמרים, כפי שניתן להיזכר מהערות הקוראים.

כאמור, שלושה שיתוים עיקריים, לבר מאלה שצוינו בתחום המחקר (חברתיים, כלכליים, פוליטיים וערכיים) מתחוללים בתחום הידע דרכי תקירתו: העברתו למשתמש בכתב ובאיתנות; יישום הידע בפרקטיקה; הקשר בין תיאוריה ומחקר לבין הפרקטיקה. על חברה ורווחה בשנים הבאות מוטלת החובה לטפל בהם באופן שישרת את קוראיו. אנשי המקצוע בתחום החברה והרווחה.

הפלורליזם והגישה הפוסט-מודרניסטית לידע העניקו לגיטימציה לאופנים שונים של איסוף, תקירה, תיעוד ופרשנות הידע הרלוונטי לאנשי המקצוע. כבר כיום ניתן למצוא את המתודה האיכותנית ככלי מחקר דומיננטי בהרבה מן המאמרים המתפרסמים בחברה ורווחה. לצד מחקרים אשר בוצעו בגישה כמותנית-פוזיטיביסטית, נראה לנו, על פי מספר עבודות המוסמך הדוקטור בגישות איכותניות, הנכתבות באוניברסיטאות כיום, כי סוגת כתיבה זו תהפך עוד יותר נפוצה בפרסומים המקצועיים. בר בר עם מתודה זו, אף המתודה של מחקר פעולה (action research) עשויה לקבל ביטוי, עיקרה של מתודה זו הוא מאמץ שדו-צדדי של תוקרים ותוקרים אשר חוברים לצורך השגת שינוי חברתי (Reason & Bradbury, 2001, 2008).

הגישות לאיתנות ולמאגרי המידע שבו מעשירה את אנשי המקצוע בבואם לחפש מידע רלוונטי לעבודתם. לרשות הגולש ברשת עומדות כמה אפשרויות: תוכנות חברה ורווחה משנים קדמות (החל ב-1996) נמצאות באור משוד הרווחה, וניתן לקרוא בהן. משוד הרווחה מפעיל קהילות המאפשרות לאנשי מקצוע השייכים לתחום התמחות ספציפי להתליון ביניהם מסרים הנוגעים לענייני עבודתם המקצועית. מטבע המסרים הללו שהם קצרים ואינסטרומנטליים. תחנות קהילות ידע אלו היא בכוונת השלמה לפעולות קידוד הידע המחקרי והמקצועי במוכתנת הפורמלית המגובה בתיאוריה ובמחקר אמפירי מוקפד, שאותו מציג כתב העת חברה ורווחה. הפעילות המשולבת של כתב העת ושל קהילות הידע באיתנות מציגים ציחה אופטימלי המסייע לאפקטיביות העבודה המקצועית.

כתב עת מקצועי מזהה כמי שתפקידו לאצור את פירות המחקר, התיאוריה ותוכנות המעשה, ולהעמידם לרשות חברי קהילת הפרקטיקה. בשנים האחרונות התחזק מאוד הדיבור בין מייצגי התיאוריה והמחקר ויצריהם, קרי אנשי האקדמיה לאנשי הטפול והתערכות – עובדי השדה. הוויכוח נסב על מידת התקפות, יכולת היישום והרלוונטיות של הידע הנצבר בידי אנשי התיאוריה והמחקר לפתרון בעיות של אנשים ונשים, משפחות וקהילות הנמצאים במצוקות חיים, שרשי הוויכוח הם רבים ומורכבים והוקדשו להם יוזנים מועילים (Rynes, Bartunek, & Daft, 2001; Schon, 1983; Weick, 2003). מספק רצינל לתחום הפעורה בק

תיאוריה לפרקטיקה בצטטו את הפילוסוף קירקגור: יחידים מובנים מן הסוף להתחלה שעה שתהאורטיקנים מנותקים מפעילים כלי ניתוח. מושגים מופשטים והסברים לאחר מעשה, כדי להציע סדר וארגון (תבנית) לפעילויות, שאנשי מעשה, שהיו מעורבים בהם, חיו אותם מן ההתחלה" (עמ' 454). הוא מוסיף ומדגיש, כי תיאוריה ופרקטיקה שוות זו מזו באופן מהותי. התיאוריה מייצגת הסבר, הפשטה, ניתוח וחשיבה רציונלית. הפרקטיקה מייצגת זווית ראייה כוללת (הוליסטית), קונקרטיות ועשייה. לויך (Lowie, 1943/1951) שהאמין בתלות הדדית של מרכיבי העולם החברתי, היה אופטימי כאשר סבר ש"הדבר השימושי ביותר הוא תיאוריה טובה". רדינו, התיאוריה עשויה לכוון, להדריך ולהוביל את איש המעשה לבחור את ההתערבויות ההולמות כדי להשיג שינוי חברתי עבור בני אדם וקולקטיבים.

כתב העת בהנהגת העורך הנוכחי מאמין במשפט האופטימי של לויך, אשר סובר כי ניתן לגשר בין השניים. דומה שהדרך היחידה לכך היא פיתוח שיח מקצועי נמשך בין תיאורטיקנים, תוקרים ואנשי מעשה, המאפשר בחינה של מושגים, תיאורות וממצאים מתוך עולם המדרש (תיאוריה) ומידת התאמתם לעולם המעשה. חברה דיווחה ב־30 השנים הבאות הייה זייב לתת כטווי לקול המשלב תיאוריה ופרקטיקה. יעשה כל מאמץ להרכות בפרטום מאמרים המתאימים למחרים "מן השדה" ו"תוכמת המעשה". אם נתאים את דברי חז"ל למציאות המאה ה־21, נאמר: לא המדרש עיקר ולא המעשה עיקר, אלא המדרש והמעשה המצויים בשית נמשך, כנה, שוויוני ומפורה, יבואו ליצירת עבודה מקצועית אפקטיבית.

בחוברת הנוכחית ארבעה מאמרים, שלוש סקירות ספרים ומדור יחדש על המדיום; שבו נסקרים בקצרה שלושה ספרים חדשים.

במאמר הראשון, מאת עמית מחיקת ועדת פלד, מתוארות תוצאות מחקר שבו נבדקה המשמעות שמייחסות נערות שברחו מן הבית למושג בית, ולבחון הספציפי. המחקר, שהתבסס על ראיונות עמק עם 15 בנות ברחות מן הבית, מספק תובנות חשובות אחדות אישיהן ומנעי הוניהותן של נערות אלה. תובנות אלה עשויות להיות לעזר למתמחים בטיפול בנערות בגיל ההתבגרות הנמצאות בקתפליקט עם ביתן ועם משפחתן.

המאמר השני בחוברת נכתב על ידי מוחמד תאג'י-חיא רנית לוגסי. המאמר מציג תוצאות מחקר אמפירי כמותני הנותן את הקשר בין פגיעה פסיכולוגית גופנית בגיל הילדות וההתבגרות שאירעה במשפחה לבין גילוי מצוקה וקשיים ביתסי זוגיות בבגרות. הממצאים מצביעים על קיום קשרים מובהקים ותוכיים בין פגיעה פסיכולוגית, גופנית ומינית לבין מצוקה פסיכולוגית וקושי באינטימיות.

במאמרם של אהובה אבן זהר ושלמה שרליך מתוארת תפיסת הנבראות מנקודת הראות של דוד הנברים ושל דוד הסכים. במחקר השתתפו 216 זוגות של נכדים

יכר העורך

וסביהם, אשר השיבו על שאלות בשאלון סגור. הנכדים נמצאו תופסים את מתווכותם כלפי סביהם במידה רבה יותר מאשר תפיסת הסבים אתרידת זו. תפיסת תפקיד הנכד נמצאה חיובית יותר בקרב נכדים שסביהם טיפלו בהם בתקופת ילדותם.

מאמרה של שירלי ותר רן בממצאי מתקרים שברקו את הקשר שבין מעמד חברתי-כלכלי לבין סכיזופרניה. כן נרונת ההשתמעויות של תיאוריות המסכיזות את התפרצות מחלת הסכיזופרניה ליצירת מדינות, לפרקטיקה ולמחקר עתיד בתחום. במדור סוקרים ספרים שלוש סקירות, מותמד תאגידית כותב סקירה מפורשת אודות ספרם של גיא פרל וענת פלד, אברהם ואלומות: מדריך להתערבות קבוצתית עם גברים אלימים בלמי בת זוגם. במדריך יותר מ-200 עמודים, והוא תרומה מקצועית נדירה במקומותינו, כחון שהוא משלב תשומות תיאוריות ומתקדמות עם תרגילים והתערבויות מפורשות בטיפול בגברים אלימים, המדריך הוא פרי עבודה משולבת של איש מעשה – גיא פרל, חוקרת תחום האלימות במשפחה – ענת פלד. זהו שילוב אידיאלי בין תיאוריה ופרקטיקה.

אהרון פלשמן סוקר את ספרה של רני סולן, שכותרתו **חדת הילדות**. המחברת, פסיכואנליטיקאית המתמחה בטיפול בילדים, מתמקדת בתיאור ובניתוח שלוש שנות החיים הראשונות. המחברת גם מתייחסת להשפעות מאורעות המתרחשים בשני שלבים אלה על שנות הבגרות של האדם.

ענת גיא סוקרת את הספר שערבו עדיית היס ופנלופה וולברן, כותרת הספר היא **עבודה סוציאלית כפרופסיה: השוואה בין אומות**. בספר מותארת העבודה הסוציאלית כפרופסיה בעשר מדינות מפותחות (לדוגמה: אנגליה, שוודיה) ומתפתחות (לדוגמה: מקסיקו, פרו) בעולם. השאלה המרכזית שאותה כותבת הערכות בפרק הסיכום שלהן היא מידת היות העבודה הסוציאלית פדפסיה מובחנת במדינות שנבחנו. בחינת מידת הפרופסיונליות נעשתה על פי שתי גישות עיקריות המקובלות בחקר מקצועות: גישת התכנות (קיים בסיס ידע יחודי, קהילה מקצועית, קוד אתי ועוד) וגישת הבנת (מידת השליטה על מותן שירותים). ההשוואה בין מדינות שונות וההתפתחות השנה של העבודה הסוציאלית בכל אחת מהן מולידה תובנות חשובות אודות הקשר בין תרבות, פוליטיקה ומובחנות פרופסיונלית.

בפרס השנה ה-31 לחברה היזחה, אנו תוזרים ומזמינים חוקרים ואנשי שדה לתרום מפרס עטם, מהגיגיהם וממחשבותיהם על עולם החברה והרוחנה בכלל ועל המתפרסם בכתב העת.

בברכה,

פרופ' חרד בריגל

עורך ראשי

מקורות

אגוד הצעירים הסוציאליים (1977). ארגון כוללני של שדחתי רוחה מקטיים – הצעה טל הוערה הודעלמית למדינת סוצאלית, מדיעויס, 10, עמי 2-3.

בליטכוק, ע. (2002). העיסוק בעולם הווירטואלי בעג זקנה כמקור לתצובת ולרוחה אישית. ודכוד לשם קבלת התאר דקטור לפילוסופיה, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

ברגל, ר. (1978). שינוים בצרכים חברתיים של סטודנטיות לעבודה סוצאלית ולפסיכולוגיה, חברה ודחחה, 1, 3-15.

בריק, י. (1978). הגרות מוטג הקדלה. חברה ודחחה, 1, 16-21.

תסק, ט. (1989). מנהלות שכתמיות בירושלים – טיטן ויש כנהאל עידנו. מכנ ירושלים לתקר ישראל.

כודים קודשי, י. כץ, ח. וברזוק, א. (2009). פיתוח קהילתי במתחומי – ממה, עקרונות ורבי פעולה. הפרסם הבינתחומי לפיתוח קהילתי.

סרן, א. (1997). העמנה חבנת קהילתי: ועאחיה תורקטיקה של טענות הברויים אנשיים. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

Bauman, Z. (2001). *Community: Seeking safety in an insecure world*. Cambridge, England: Polity.

Berger, P. L., & Neuhaus, R. J. (1977). *To empower people: The role of mediating structures in public policy*. Washington, D.C.: American Enterprise Institute for Public Policy Research.

Brower, S. (2005). Community-generating neighborhoods. In B. Martens & A. G. Kuel (Eds.), *Designing social innovation: Planning, building, evaluating* (pp. 273-280). Cambridge, MA: Hogrefe.

Condeluci, A. (2002). *Cultural shifting: Community leadership and change*. St. Augustine, FL: Training Resource Network.

Dominelli, L. (2006). *Women and community action* (2nd ed.). Bristol, England: The Policy Press.

Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.

Etzioni, A. (1993). *The spirit of community: Rights, responsibilities and the communitarian agenda*. New York: Crown.

Frederick, H. (1993). Computer network and the emergence of global civil society. In L. Harasim (Ed.), *Global networks: Computers and international communication* (pp. 283-296). Cambridge, MA: MIT Press.

Gilchrist, A. (2004). *The well-connected community: A networking approach to community development*. Bristol, England: The Policy Press.

Ginsburg, M., & Weisband, S. (2002). Social capital and volunteerism in virtual communities: The case of the internet chess club. *Proceedings of the 35th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, 7, Maui, Hawaii*, 1-10.

Guy, K. N. (1996). *Community networks: Building real communities in a virtual space?* Unpublished Master's thesis, Simon Fraser University, Vancouver, Canada.

Jones, S. (Ed.) (1995). *Cybersociety: Computer-mediated communication and community*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Keller, S. (2003). *Community: Pursuing the dream, living the reality*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Ledwith, M. (2005). *Community development: A critical approach*. Bristol, England: The Policy Press.

Leicht, K., & Feenel, M. (2001). *Professional work: A sociological approach*. Malden, MA: Blackwell.

- Levinson, D. (1978). *The seasons of a man's life*. New York: Ballantine.
- Levinson, D. (1996). *The seasons of a woman's life*. New York: Allied A. Knopf.
- Lewin, E. (1943/1951). Problems of research in social psychology. In D. Cartwright (Ed.), *Field theory in social science: Selected theoretical papers by Kurt Lewin* (pp.155-169). New York: Harper and Row.
- MacDonald, K. (1995). *The sociology of the professions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Parman, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Reason, P., & Brabury, H. (Eds.) (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Reason, P., & Brabury H. (Eds.) (2008). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rheingold, H. (1993a). A slice of life in my virtual community. In L. M. Harasim (Ed.), *Global networks: Computers and international communication* (pp. 57-80). Cambridge, MA: MIT Press.
- Rheingold, H. (1993b). *The virtual community: Homesteading on the electronic frontier*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2001). *Community organizing and development* (3rd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Rynes, S., Bartunek, J., & Dafir, R. (2001). Across the great divide: Knowledge creation and transfer between practitioners and academics. *Academy of Management Journal*, 44, 340-355.
- Sarason, S. B. (1974). *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schon, D. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Stoecker, R. (2004). The mystery of the missing social capital and the ghost of social structure: Why community development can't win. In R. M. Silverman (Ed.), *Community-based organizations: The intersection of social capital and local context in contemporary urban society* (pp. 53-66). Detroit, MI: Wayne State University Press.
- Warren, M. (2001). *Dry bones rattling: Community building to revitalize American democracy*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Warren, R. L. (1972). *The community in America*. Chicago: Rand McNally.
- Weick, K. (2003). Theory and practice in the real world. In H. Tsoukas & C. Kaudsen (Eds.), *The Oxford handbook of organization theory* (pp. 453-475). New York: Oxford University Press.
- Weiss, I., Gal, J., & Cnaan, R. A. (2004). Social work education as professional socialization: A study of the impact of social work education upon the professional preferences of students. *Journal of Social Service Research*, 31, 13-31.
- Weiss, I., Gal, J., & Cnaan, R. A. (2005). Does social work education have an impact on social policy preferences? A three-cohort study. *Journal of Social Work Education*, 41, 29-48.
- Weaver E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning and identity*. New York: Cambridge University Press.

המשותפים בחברה:

ד"ר אורנה אבן-הר, בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה למדעי החברה, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון

ענת גיא, בית הספר לעבודה סוציאלית ולחזקה חברתית ע"ש פאול כחואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים

ד"ר שירלי ורטר, בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול כחואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים

פרופ' מוחמד האג'יחיא, בית הספר לעבודה סוציאלית ולחזקה חברתית ע"ש פאול כחואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים

רנית לוגסי, עמותת בית לכל ילד, מרכז תירום, באר-שבע

עמית מתיקט, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל-אביב; החוג לחינוך חברתי קהילתי, מכללת אורנים

ד"ר עינת פלד, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל-אביב

ד"ר אהרן פלשמן, המחלקה לפסיכולוגיה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

פרופ' שלמה שרליך, בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה למדעי החברה, המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון